

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งด้านการเมือง การปกครอง สังคม วิทยาศาสตร์ และเศรษฐกิจ ซึ่งหลังไหลเข้ามาด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ทั่วโลกกำลังมีการแข่งขันกันอย่างเสรี ขณะเดียวกันก็อยู่ระหว่างปรับตัวจากสภาพสังคมเกษตรกรรม สังคมอุตสาหกรรม โดยก้าวเข้าสู่สังคมสารสนเทศ และเทคโนโลยีที่ส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของการดำรงชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน หากบุคคลใดปรับตัวยอมได้เปรียบบุคคลอื่นที่ยังไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลในสังคมทุกระดับ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หากบุคคลจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น การลดช่องว่างจะสามารถช่วยแก้ปัญหาซึ่งกระทำได้โดยการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม ด้วยเชื่อว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตที่ผ่านมาจะมีลักษณะสอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ปัจจุบันถูกกำหนดนโยบาย หลักการ และแนวปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ส่วนกลางมากเกินไปมุ่งหวังแต่เพียงด้านความรู้ ความสามารถ สังคมตกอยู่ในบริโศคนิยม คุณภาพการศึกษาของคนไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 2) ประกอบกับการนำระบบการศึกษาของประเทศทางตะวันตกมาใช้ ทำให้เยาวชนไทยส่วนหนึ่งนำมาใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร กระแสวัฒนธรรมจากต่างชาติจึงหลั่งไหลมาอย่างไม่หยุดยั้ง เกิดการแข่งขันกันไปตามกระแสของความเจริญทางด้านวัตถุ จนทำให้ประชาชนและเยาวชนไทยละเลยขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และวิถีชีวิตอันดีงาม ขาดความตระหนักถึงความเป็นไทย กลับหลงไหลชื่นชมและยอมรับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติอย่างขาดสติ ขาดการเลือกสรรและขาดความเหมาะสมเช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การประกอบอาชีพ เป็นต้น และมีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่หยุดยั้ง อันเป็นสาเหตุทำให้สังคมไทยสูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทยหากไม่ได้รับการยับยั้งหรือหาทางแก้ไข การส่งเสริมด้านการศึกษา การสร้างความตระหนักให้เยาวชนมีจิตสำนึก รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณในการเลือกรับแต่สิ่งดีมีค่า ด้วยการร่วมมือกันจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยร่วมกันรณรงค์ อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีไทย อันจะนำไปสู่การมีค่านิยมที่ดี ประพฤติปฏิบัติตน ที่ถูกต้อง

เหมาะสมในการดำเนินชีวิตไปตามวิถีชีวิตของไทยที่เคยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อันจะนำมาสู่ความมั่นคงของชาติไทย

ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบจึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่ระบุถึงรูปแบบการจัดการศึกษาว่าควรให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา อบรม ส่งเสริมภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม ดังที่ปรากฏไว้ในมาตรา 4 ที่นิยามการศึกษาไว้ว่า การศึกษาหมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ระบุถึงความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตราที่ 8 กล่าวถึงการจัดการศึกษาดังนี้โดยยึดหลักที่ว่า ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จัดการศึกษาในด้านหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง สภาพชุมชน และความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพในด้านความรู้ เจตคติและทักษะ การปฏิบัติงานของผู้เรียน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ได้พัฒนาเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งพัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 15) ได้กล่าวไว้ว่าหัวใจของการศึกษาอยู่ที่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ในการปฏิรูปครั้งนี้เป็นความพยายามของทุกฝ่ายที่ได้ร่วมมือกันผลักดัน และมีส่วนร่วมในระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทโดยมีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนส่วนการปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง สภาพชุมชนและความสนใจของผู้เรียนโดยสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการแข่งขัน และร่วมมือสร้างสังคมโลกให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ควบคู่กับความเป็นไทยเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้จากการเรียนรู้ที่มุ่งความรู้แบบแยกส่วน สู่การเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความรู้แบบองค์รวม (สุวัฒนา สุวรรณเขตนิกม, 2545, หน้า 17-18) และการศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้นต้องอาศัยการจัดการหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นเพราะหลักสูตรถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นตัวชี้นำทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง รู้จักกำหนดแนวทางในการศึกษาต่อ

และประกอบอาชีพเป็นกำลังสมองที่จะนำพาให้ประเทศไปสู่ความเจริญในทุกๆ ด้าน ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรก็ย่อมต้องโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวการณ์ของสังคม (กาญจนา คุณารักษ์, 2543, หน้า 38)

การกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระมาตรฐาน การเรียนรู้ ช่วงชั้นจัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ยังกำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์เรียนรู้อย่างกว้างขวางทางด้านร่างกายและอาชีพ สร้างบุคลิกภาพลักษณะนิสัย เจตคติ ค่านิยมที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม พัฒนาคนให้มีความสมดุลโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์กับตนเอง ต่อครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาไทย มีความรู้ เน้นความเป็นไทย และมีทักษะในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข มีประสบการณ์จริง ปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามและเพื่อให้เป็นไปตามต้องการ รัฐบาลจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ที่มีแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของการ ที่ว่าด้วยเรื่องของการพัฒนาตามแนวทางโดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” และมีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกชั้นตอนให้ร่วมกันคิด ร่วมกันจัดทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ในสถานการณ์ที่เป็นจริงของประเทศ การพัฒนาแบบองค์รวมจะสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศให้เข้มแข็งและฟื้นตัวอย่างซ้ำๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุมีผล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและเสริมสร้างให้เกิดคนดีในสังคมทุกระดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545, หน้า 4 – 9) เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 23 ที่ว่าด้วยเรื่อง “การจัดการศึกษาต้องมีการบูรณาการทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาดมอัยาศัย”

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1 – 6) ที่มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ คือ

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ดังนั้น เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาจึงต้องมีการประชาสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และองค์กรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาในชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุน ส่งเสริมในการพัฒนาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลทางการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา ให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ตลอดจนปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลาง เพียงแต่กล่าวไว้กว้างๆ แต่ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถจัดรายวิชาเลือกเสรี หรือเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ตามความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นมาให้นักเรียนเลือกอย่างหลากหลาย ตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอันได้แก่ทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง และตรงตามความต้องการของผู้เรียนให้ได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และของท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ ประชากร หรืออาชีพของประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ที่ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และให้นำมาใช้อย่างจริงจัง กว้างขวางโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนด และพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งติดตามประเมินผลเพื่อให้การจัดการศึกษามีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ความรัก ความภาคภูมิใจ ผูกพัน ตลอดจนอนุรักษ์ สืบทอดสิ่งดีงามที่บรรพบุรุษสร้างสมมา สามารถสร้างองค์ความรู้ในการคิด การจัดการและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของนันทิชัย หิรัญวงษ์ (2547, หน้า 2 - 4) ที่เห็นว่าการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ใน

ท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของนักเรียนให้ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวจะเป็นประโยชน์ และมีคุณค่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเองและประชาชนในท้องถิ่น และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 27 ที่ระบุว่าให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในสาระที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อความเป็นไทย เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ส่วนมาตราที่ 46 กล่าวถึงรัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน และสิทธิประโยชน์ในทางการศึกษาคตามความเหมาะสมรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษามีมาตรฐานสามารถพึ่งตนเองได้

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองเกษตรกรรม ดังคำขวัญคอนหนึ่งว่า “รุ่งเรืองเกษตรกรรม” แสดงให้เห็นว่าจังหวัดสุพรรณบุรีมีพื้นที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าว ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้หลักของคนในจังหวัดสุพรรณบุรีและได้สืบทอดต่อกันมาบรรพบุรุษมายาวนานปัจจุบันมีวิวัฒนาการในการปลูกข้าวโดยนำวิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้จนเยาวชนไทยรุ่นใหม่ไม่เห็นและทราบถึงภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีในการทำนา ประวัติความเป็นมาของข้าวไทย การลงแขกเกี่ยวข้าว เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น นอกจากนี้เยาวชนไทยในยุคใหม่ยังมีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการปฏิบัติตนในการมีวิถีชีวิตอย่างไทย การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษา การรับประทานอาหาร การประกอบอาชีพ จึงนำมาสู่ค่านิยมที่ผิด ขาดจิตสำนึกที่ดี ไม่ตระหนักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย ละเลยที่จะสืบทอดสิ่งดีงามที่บรรพบุรุษสั่งสมมาอย่างยาวนานโดยยอมรับเอาวัฒนธรรมและค่านิยมตามแบบอย่างต่างชาติและมีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปมากยิ่งขึ้น

ข้าวไทยมีประวัติความเป็นมาและมีวิวัฒนาการต่อเนื่องมายาวนาน สังคมไทยเป็นสังคมกสิกรรม ที่ประชากรส่วนใหญ่นิยมเพาะปลูกข้าวเป็นหลักมาแต่โบราณ ข้าวเป็นทั้งพืชอาหารหลักและพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญที่สุด ข้าวจึงมีความผูกพันกับคนไทยอย่างใกล้ชิด ข้าวและสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยข้าวจึงเป็นเหตุปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของคนไทย ซึ่งประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าว อู่น้ำของโลก และยังเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่ง ของโลก แต่ปรากฏว่าผลผลิตข้าวของไทยต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ด้วยกันท่ามกลางสถานการณ์วิกฤติข้าวในปัจจุบัน ตลอดจนเยาวชนไทยที่ขาดจิตสำนึกในการมีวิถีชีวิตอย่างไทย มีค่านิยมที่มีแนวโน้มไปในทางที่ผิด ตลอดจนไม่เห็น

ความสำคัญของอาชีพชาวนาไทยและขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้าว การปลูกข้าว ขาดความรักและห่วงแหนในทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมให้เยาวชนรู้ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทย เป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้มหาศาลเข้าประเทศ โดยเฉพาะการพิจารณาเรื่อง ความสำคัญ กระบวนการผลิต การอนุรักษ์พันธุ์ข้าวที่ดีของไทย การเพิ่มผลผลิตข้าว โดยการนำวิทยาการและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อข้าวไทยของเยาวชนคนไทยที่เริ่มมีค่านิยมในการบริโภคเปลี่ยนไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องข้าวไทยเพื่อมุ่งหวังที่จะให้นักเรียนมีความรู้ถึงประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และมีความเข้าใจลักษณะภูมิประเทศ ความภาคภูมิใจในอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตน จะได้ช่วยกันอนุรักษ์จรรโลงไว้ในสิ่งที่ตั้งงามให้อยู่สืบไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

- การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายทั่วไป คือเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรีและ มีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้
1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรี
 2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรี
 4. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำให้

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ
2. เป็นแนวทางให้ผู้สนใจ ได้นำไปพัฒนาสูตรในรายวิชาอื่นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้
3. นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ถึงประวัติความเป็นมา ความสำคัญของข้าวไทย

ที่นอกจากจะปลูกไว้รับประทานภายในประเทศแล้วยังสามารถส่งเป็นสินค้าออกที่มีชื่อเสียงนำรายได้เข้ามาสู่ประเทศไทย มีความมีความภาคภูมิใจ ห่วงแทน และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีค่าในท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียน ในจังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน 452 โรงเรียน จำนวน 2,356 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)
2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 2.2.2 ทักษะการปฏิบัติกิจกรรม
 - 2.2.3 เจตคติต่อข้าวไทย
3. ระยะเวลาในการใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ใช้ระยะเวลาในการสอนสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 8 สัปดาห์ รวมเวลา 16 ชั่วโมง
4. เนื้อหาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นให้ สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ นำเสนอเป็นหน่วยการเรียนรู้ครบถ้วนตามมาตรฐานตัวชี้วัด เน้นการออกแบบกิจกรรมให้สัมพันธ์กับธรรมชาติของการเรียนรู้ และความสนใจของนักเรียน โดยนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในรูปแบบของการนำมาบูรณาการแบบสอดแทรกในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือแบบสอนคนเดียว โดยได้กำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทยเป็นสองส่วน คือหลักสูตรภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับข้าวไทย ส่วนภาคปฏิบัติให้นักเรียนไปศึกษาและฝึกปฏิบัติการทำนาเรื่อง การปลูกข้าว และการแปรรูปข้าวที่แหล่งเรียนรู้จริงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ใกล้บริเวณโรงเรียน หรือที่แปลงนาสาธิตของสำนักงานเกษตรอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในลักษณะการเพิ่มรายละเอียดหรือปรับกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตร

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาพิจารณา ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระบางอย่างให้มีความสัมพันธ์กับท้องถิ่น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วย หลักการ วิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โครงสร้าง คำอธิบาย รายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และตามต้องการของผู้เรียน

ชาวไทย หมายถึง ชาวที่ปลูกในประเทศไทย เป็นธัญญาหารที่คนไทยรู้จักมายาวนาน มีประวัติศาสตร์การเพาะปลูก และมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาแต่โบราณ ซึ่งแบ่งออกเป็นชนิดต่าง ๆ ตามสภาพที่ปลูก มีเอกลักษณ์และพันธุกรรมตามรอยข้าวไทยที่ให้รสชาติและประโยชน์ใช้สอยต่างกันไป ปัจจุบันมีหลายหลายพันธุ์ที่มีชื่อเสียงระดับโลก

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องข้าวไทย หมายถึง หลักสูตร ข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จัดอยู่ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยนำหลักสูตรแกนกลางมาวิเคราะห์แล้วเป็นแนวทางในการปรับใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในรูปแบบของการนำมาบูรณาการในสาระแบบสอดแทรก หรือแบบสอนคนเดียว

การประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนา หมายถึง การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้ การนิเทศติดตามผลการใช้และการปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ทั้งในด้านจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อต่างๆ และการวัดประเมินผล

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเรื่องข้าวไทย ที่ได้จากการทำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ภาคทฤษฎี และส่วนที่ 2 ภาคปฏิบัติ

ทักษะการปฏิบัติกิจกรรม หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของนักเรียนโดยพิจารณาจากระดับคะแนนการปฏิบัติงานของนักเรียน ในที่นี้หมายถึงการปลูกข้าว และการแปรรูปข้าวที่กำหนดให้ตามความต้องการโดยพิจารณาตามความเหมาะสมและมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ

เจตคติต่อข้าวไทย หมายถึง การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก ในการเรียนรู้เรื่อง "ข้าวไทย" โดยประเมินจากแบบแสดงความคิดเห็นที่ผู้วิจัยใช้ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์หรือความรู้สึก ความต้องการ ความพอใจ เห็นด้วย และความชอบประกอบด้วย ความคิดเห็นต่อข้าวไทย ความคิดเห็นต่อครูผู้สอน ความคิดเห็นต่อเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 1

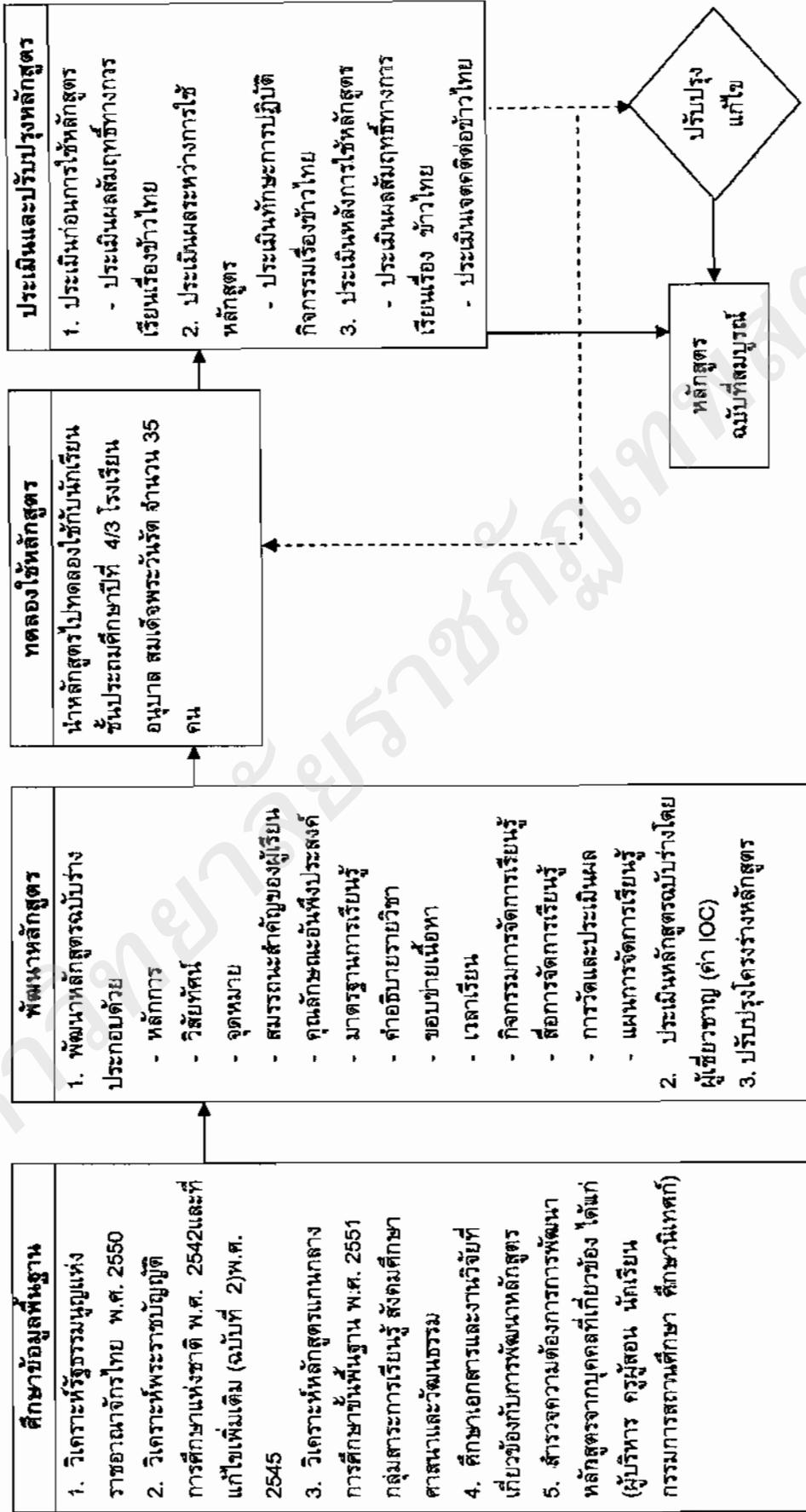
นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ข้าวไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย โดยสำรวจผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษานิเทศก์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานได้เสนอแนวคิดแสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ ไทเลอร์ (Tyler, 1950, p.1) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ 1) มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างในการพัฒนาหลักสูตร 2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง 3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร 4) เราจะทราบได้อย่างไรว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ส่วนทาบ (Taba, 1962, p. 12) ได้เสนอขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ 1) สำรวจปัญหา 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา 3) การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน 4) การจัดลำดับเนื้อหาสาระ 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 7) สำรวจปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่างๆของสังคม ส่วนเชลเลอร์, อเล็กซานเดอร์, และเลวิส (Saylor, Alexander, & Lawis, 1981, p. 30) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไว้ประกอบด้วย 1) การศึกษาตัวแปรต่างๆ จากภายนอก ได้แก่ ภูมิหลังของนักเรียน สังคม ธรรมชาติของการเรียนรู้ แผนการศึกษาแห่งชาติ ทรัพยากร และความสะดวกสบายในการพัฒนาหลักสูตร

และคำแนะนำจากผู้ประกอบอาชีพ 2) การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบหลักสูตรโดยนักวางแผนหลักสูตรและใช้ข้อมูลทางการเมืองและสังคมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจการออกแบบหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้โดยครูเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของการสอน การวางแผนหลักสูตร และรวมถึงการแนะนำแหล่งของสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยให้มีความยืดหยุ่น มีอิสระแก่ครูและนักเรียน 4) การประเมินผลหลักสูตรโดยครูเป็นผู้พิจารณาขั้นตอนการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน กลุ่มวางแผนหลักสูตรร่วมกันพิจารณาขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจเพื่อวางแผนในอนาคตต่อไป ส่วนสวัสดิอุทรานันท์ (2532, หน้า 314-316) โดยได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร คือ 1) จัดตั้งคณะทำงาน 2) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 3) กำหนดจุดมุ่งหมาย 4) การคัดเลือกและเนื้อหาสาระ 5) ดำเนินการใช้หลักสูตร 6) ประเมินผลการใช้หลักสูตร 7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ส่วนวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76 – 77) เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ระบบร่างหลักสูตร 2) ระบบการใช้หลักสูตร 3) ระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งมีส่วนที่ 3) คล้ายคลึงกันกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ (2545, หน้า 21) ที่ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 10 ขั้นตอน คือ 1) สำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูล 3) การกำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน 4) ความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน 5) กำหนดความคิดรวบยอด 6) การร่างรายวิชา 7) วิเคราะห์ร่างรายวิชา 8) วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอน 9) จัดสร้างปัจจัยที่เกื้อหนุนการสอน 10) นำไปทดลองใช้ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 4) ยังได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ การจัดเวลาเรียน โครงสร้าง เวลาเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักการศึกษา และผู้ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวมาสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและสรุปกระบวนการพัฒนาได้ 4 ขั้นตอน เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชาวไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี